

การวิเคราะห์ความชำนาญในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ของภาคเหนือ: นัยจากการเป็น AEC

จสสยา ตันอนุชิตติกุล

1.

บทนำ

ในการศึกษาติดตามความเคลื่อนไหวของการรวมกลุ่มและความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจและการเงินของภาคเหนือ ซึ่งรวมถึงการเป็นประชาคมอาเซียนที่กำหนดเป้าหมายการรวมกลุ่มอย่างสมบูรณ์ในปี 2020 โดยประกอบไปด้วย 3 เสาหลักหรือ 3 ประชาคมย่อย และเสาหลักด้านเศรษฐกิจหรือ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC - ASEAN Economic Community) ซึ่งมีข้อตกลงที่จะเร่งรัดเป้าหมายการรวมกลุ่มเป็นปี พ.ศ. 2558 หรือ ปี 2015 ย่อมต้องส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจจากที่เคยเป็นในทศวรรษก่อนหน้าอย่างมาก การจะดำรงอยู่ในภาวะแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง จำเป็นต้องมีการปรับตัว จึงเป็นที่น่าสนใจว่า **ในภาพรวมแล้วการเป็น AEC ส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจของภาคเหนืออย่างไร เหมือนหรือต่างจากภาพของประเทศหรือไม่ และภาคเศรษฐกิจสำคัญที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของภาคมีศักยภาพมากน้อยเพียงใด เพื่อประโยชน์ในการเตรียมพร้อม การปรับตัว ตลอดจนการวางกลยุทธ์และแผนงานที่เหมาะสมของผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ในภาคเศรษฐกิจและธุรกิจ**

2014, JUL.-DEC.

งานการศึกษานี้ สนใจศึกษาวิเคราะห์ระดับความชำนาญของกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ของภาคเหนือด้วยวิธี Location Quotients เพื่อการพิจารณาศักยภาพของแต่ละกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และทำการศึกษาพฤติกรรมการค้า และกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาคเหนือที่เกี่ยวข้องกับการค้าสินค้า เนื่องจากการเปิดเสรีด้านสินค้า (Free flow of goods) เป็นจุดเริ่มต้นในการส่งเสริมให้การรวมเป็นประชาคมเศรษฐกิจที่เป็นรูปธรรมที่สุด เกิดสัมฤทธิ์ผลที่สุดตามพิมพ์เขียวของ AEC ตลอดจนมีความพร้อมของข้อมูลเพื่อสนับสนุนการศึกษามากที่สุดในปัจจุบัน และหาข้อสรุปว่าควรกำหนดนโยบายอย่างไรเพื่อให้สามารถคว้าโอกาสและปรับตัวรองรับผลกระทบอย่างเหมาะสมบนพื้นฐานของศักยภาพที่มี

2.

วัตถุประสงค์ ของการศึกษา

- 1 — เพื่อศึกษาพฤติกรรมการค้าของภาคเหนือ
- 2 — เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความชำนาญในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาคเหนือและศักยภาพการเติบโต และผลกระทบที่อาจมีต่อแรงงานในภาคเหนือ
- 3 — เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางการกำหนดนโยบาย และการปรับตัวรับผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจของภาคเหนือเมื่อเปรียบเทียบกับในระดับประเทศและกับตลาดอาเซียน

3.

การทบทวน วรรณกรรม

3.1 — แนวคิด ทฤษฎี และสมมติฐาน

จากแนวคิดเรื่อง Economic Base Theory และ Export-Led Growth เชื่อว่า เศรษฐกิจของท้องถิ่นแบ่งเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม Basic economy base ผลิตเพื่อส่งออก หายรายได้เข้าสู่ท้องถิ่น และ Non-basic (สนองความต้องการในท้องถิ่น) การที่เศรษฐกิจท้องถิ่นจะเติบโตต้องพัฒนากลุ่ม Basic และแนวคิดเรื่อง Location Quotient ช่วยในการพิจารณาศักยภาพว่าอุตสาหกรรมหรือสาขาเศรษฐกิจใดบ้างที่เป็น export-oriented นำรายได้เข้าสู่ท้องถิ่น จากการที่อุตสาหกรรมหรือสาขาเศรษฐกิจนั้นๆ มีความชำนาญมากกว่าภาพรวมประเทศ ($LQ > 1$) ในขณะเดียวกัน แนวคิดเรื่อง Shift-and-share Analysis จะพิจารณาเปรียบเทียบโอกาสการเติบโตของสาขาเศรษฐกิจต่างๆ เมื่อเทียบกับภาพประเทศ

สำหรับภาคเหนือมีการส่งออกที่เติบโตมาโดยตลอด อุตสาหกรรมที่มียอดการส่งออกสูงตลอดจนสาขาเศรษฐกิจสำคัญจึงน่าจะเป็นกลุ่ม Basic ซึ่งควรจะได้รับอนิสงส์จากการขยายตัวของตลาดและโอกาสการค้าที่กว้างขึ้นในการเป็น AEC โดยเฉพาะเมื่อการเปิดเสรีทางการค้ามีผลสมบูรณ์

3.2 — วรรณกรรมปริทัศน์

1 — งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบจากการทำข้อตกลงการค้าเสรี ใน Method-ology for Impact Assessment of Free Trade Agreements โดย Michael G. Plummer, David Cheong, Shintaro Hamanaka (2010) นำเสนอวิธีการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจทั้งระยะก่อนและหลังจากการทำ FTA แล้วไว้หลายกรณี สำหรับระยะก่อนการทำ FTA และข้อมูลการค้าเพียงพอ อาจประยุกต์ใช้ตัวชี้วัดการค้าต่างๆ การใช้โปรแกรม SMART (Software for Market Analysis and Restrictions on Trade Model) จาก WITS (World Integrated Trade Solution) และการใช้โมเดล GTAP (Global Trade Analysis Project) โดยใช้ Computable General Equilibrium (CGE) สำหรับระยะภายหลังที่ทำ FTA แล้ว อาจใช้ ตัวชี้วัดของการใช้สิทธิประโยชน์ FTA (Free Trade Agreement Preference Indicators) ตัวชี้วัดการค้าและสวัสดิการตาม FTA (Free Trade Agreement Trade and Welfare Indicators) และ Gravity Model และกล่าวถึงข้อจำกัด

ในการใช้เครื่องมือต่างๆ อาทิ ต้องมีข้อมูลที่ต้องใช้ และข้อมูลที่กล่าวต้องมีความสมบูรณ์เพียงพอ

ในงานศึกษาเรื่องผลกระทบของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนที่มีต่อการส่งออกและสวัสดิการของประเทศอาเซียน โดย ภัควรย์ เลิศวิริยะกุล (2551) ศึกษาผลกระทบของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนที่มีต่อการส่งออกภายในกลุ่มอาเซียน (Intra-ASEAN Trade) และการส่งออกไปนอกกลุ่มของประเทศอาเซียน 5 โดยใช้ข้อมูลอนุกรมภาคตัดขวาง (Panel Data) ตั้งแต่ ค.ศ.1980-2006 ใช้แบบจำลอง Gravity ในการวิเคราะห์ ด้วยวิธีการประมาณค่าแบบ OLS และทดสอบความแตกต่างมูลค่าการส่งออก ระหว่างก่อนและหลังการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนโดยวิธี Chow-Test สรุปการศึกษาไว้ว่า **การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนทำให้มีมูลค่าการค้าภายในกลุ่ม AFTA เพิ่มขึ้น (Export Increased) แต่การค้าภายนอกกลุ่มไม่สามารถสรุปได้ชัดเจน** และให้ข้อเสนอแนะสำหรับกรณีที่สนใจศึกษาเพิ่มเติม อาทิ การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน ทำให้มี Comparative Advantage เพิ่มขึ้นหรือไม่

ในงานศึกษาเรื่อง The Economics of the ASEAN Economic Community โดย Peter A. Petri, Michael Plummer และ Fan Zhai (2010) มุ่งประมาณการผลกระทบที่น่าจะเป็นจาก AEC ที่ใกล้เคียงความจริงที่สุดในระดับต่ำสุด ศึกษาประโยชน์ที่จะได้รับจากความหลากหลายที่เพิ่มขึ้นและผลิตภาพที่สูงขึ้นซึ่งสัมพันธ์กับ Economy of scale และการเปลี่ยนแปลงของการกระจายของหน่วยผลิตตามผลิตภาพ และศึกษาว่าผลกระทบใดที่ดึงดูดให้หุ้นส่วนใหม่จากภายนอกเข้าสู่เครือข่าย hub and spoke ของข้อตกลงการเปิดเสรีทางการค้าของอาเซียนโดยใช้ CGE model กับ GTAP Version 7 และการจำลองสถานการณ์ตาม AEC Blueprint โดยอิงจากประมาณการกำหนดเวลาปี 2558 (base line) การขยายตัวของเศรษฐกิจอาเซียนตามประมาณการของ IMF แต่คงนโยบายการค้าไว้ในระดับของปี 2547 สรุปการศึกษาไว้ว่า **AEC น่าจะส่งผลให้เกิดการเติบโตทางการค้าที่เข้มแข็งทั้งกับสมาชิกอาเซียน และกับประเทศที่สาม** ส่งผลให้ผลผลิตภาคอุตสาหกรรมของอาเซียนเพิ่มขึ้นอย่างมากแต่ผลผลิตของวัตถุดิบของอาเซียนจะลดลงบ้าง ณ base line ในขณะที่ผลกระทบต่อภาคบริการจะดีมาก แต่มีความหลากหลายที่สูงกว่า สำหรับการค้าและการลงทุนอาจมีผลกระทบแบบ diversion effect บ้างแต่ในภาพรวมแล้วโลกน่าจะได้รับประโยชน์โดยเฉพาะหาก AEC นำไปสู่ FTA ใหม่กับภายนอกด้วย เพราะจะทำให้หุ้นส่วนจำนวนมาก

ได้รับผลประโยชน์สุทธิที่เพิ่มขึ้นอีกทั้ง AEC จะช่วยเร่งการรวมตัวของกลุ่มประเทศ CLMV เข้ามาในภูมิภาค โดยให้ข้อเสนอแนะ อาทิ การเป็น AEC ต้องอาศัยพันธมิตรทางการเมืองมาก จะต้องมีการปรับปรุงเชิงโครงสร้างอันอาจนำไปสู่ความตึงเครียดทางการเมืองได้ แต่จะส่งผลให้เกิดประโยชน์อย่างมากเมื่อเอาชนะความท้าทายที่กล่าวนี้ได้ และท่ามกลางภาวะแวดล้อมที่ยากลำบากของโลกในปัจจุบัน มีทางเลือกของนโยบายจำนวนน้อยมากที่สามารถเอื้อประโยชน์ได้ในขนาดเดียวกัน

- 2 — **งานศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพสาขาเศรษฐกิจของภาคเหนือ** ในการศึกษาศักยภาพและประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจของสาขาการผลิตต่างๆ ของภาคเหนือตอนบน โดยการวิเคราะห์แบบชิฟท์แชร์ โดยวาทีณี ทองยืน (2551) ได้ศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพและประสิทธิภาพของภาคอุตสาหกรรมต่างๆ ของภาคเหนือตอนบน โดยคำนวณระดับความชำนาญและใช้การวิเคราะห์แบบ Shift-Share และการกำหนดตำแหน่งยุทธศาสตร์แบบจำลอง BCG ใช้ข้อมูล GDP GRP GPP 16 สาขา ณ ราคาคงที่ปี 2531 ตั้งแต่ปี 2540-2549 สรุปการศึกษาไว้ว่า เมื่อเปรียบเทียบภาคเหนือตอนบนกับประเทศแล้ว สาขาเหมืองแร่ การศึกษา และบริการสุขภาพฯ เป็นสาขาการผลิตสำคัญ 3 ลำดับแรกที่ภาคเหนือตอนบนมีระดับความชำนาญสูงกว่า ในขณะที่สาขาประมง ลูกจันทน์ควั่น และก่อสร้างเป็นสาขาการผลิตที่ภาคเหนือตอนบนมีความสามารถในการแข่งขันสูงกว่าสาขาเดียวกันของประเทศ และจัดให้ ก่อสร้าง บริการสุขภาพฯ บริหารราชการฯ และ ลูกจันทน์ควั่นฯ เป็นกลุ่ม Star เนื่องจากมีความชำนาญในการผลิตมากกว่าประเทศ และมีความสามารถในการแข่งขันสูงกว่าประเทศ ในขณะที่จัดให้สาขาอุตสาหกรรม ไฟฟ้าฯ ขยายปลีกล้วยฯ โรงแรมฯ ขนส่งฯ ตัวกลางทางการเงิน และบริการชุมชนฯ เป็นกลุ่ม Dog เนื่องจากมีความชำนาญในการผลิตและมีความสามารถในการแข่งขันต่ำกว่าประเทศ โดยกล่าวถึงข้อจำกัดของเครื่องมือและการวิเคราะห์ไว้ด้วย อาทิ ความยืดหยุ่นในการแบ่งซอยสาขาการผลิตมีผลต่อ Competitive Shift Component (D-Shift) โดยหากแบ่งละเอียดมากค่าที่ได้มีแนวโน้มที่จะลดลง และการนำ Growth Share Matrix หรือ BCG Model มาประยุกต์เพื่อวิเคราะห์สาขาเศรษฐกิจ ควรมองทางด้านจริยธรรมความรับผิดชอบต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ตลอดจนความปฏิสัมพันธ์ระหว่างสาขาเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นลูกโซ่ทั้งระบบด้วย อาทิ กรณีสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร

4.

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เลือกใช้ปี พ.ศ. 2550 (ปีที่มีการลงนามใน AEC Blueprint) เป็นปีสังเกตการณ์กรณีก่อนการเปลี่ยนแปลง และปี พ.ศ. 2554 เป็นปีสังเกตการณ์กรณีหลังการเปลี่ยนแปลง (เนื่องจากปี พ.ศ. 2553 ประเทศในกลุ่ม ASEAN 5 ได้รับลดภาษีนำเข้าเป็นศูนย์เกือบทั้งหมดยกเว้นรายการที่ระบุไว้ในข้อยกเว้น ในขณะที่อีก 4 ประเทศจะทยอยปรับลดให้ครบภายในปี พ.ศ. 2558 นี้ และเป็นปีล่าสุดที่มีข้อมูลเผยแพร่

ครบถ้วน ณ วันที่ทำการศึกษา) และเนื่องจากการศึกษารั้งนี้ มุ่งตอบคำถามในระดับภูมิภาค ซึ่งมีข้อจำกัดด้านข้อมูลสูงมากทั้งส่วนของข้อมูลที่มีรายละเอียดในระดับภูมิภาค และข้อมูลเผยแพร่รายสินค้าหรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะใช้เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลหลายกรณีต้องทำในระดับ Aggregate หรือเทียบเคียงให้อยู่ในระดับที่สามารถเปรียบเทียบกันได้

การศึกษาวเคราะห์ระดับความชำนาญและโอกาสการเติบโตของกิจกรรมเศรษฐกิจสำคัญของภาคเหนือ จำแนกตามโครงสร้างสาขาเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์มวลรวมในภูมิภาค¹ (Gross Regional Product -GRP) โดยใช้ Location Quotient และ Shift-Share Analysis ประกอบกับขนาดการจ้างงานในแต่ละกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาคเหนือ² ศึกษาระดับความชำนาญของประเทศไทยและประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ แบบ Aggregate Sector³ รวมทั้งศึกษาพฤติกรรมการค้าของภาคเหนือในภาพรวม⁴ ก่อนและหลังการดำเนินการตามข้อตกลงของ AEC ทั้งกับประเทศสมาชิกอาเซียนและกับภาพรวมในโลก และศึกษาพฤติกรรมในระดับอุตสาหกรรมโดยเลือกอุตสาหกรรมที่ภาคเหนือมีส่วนการส่งออกสูงสุด 5 อันดับแรก และอุตสาหกรรมที่มีนัยทางสังคมและเศรษฐกิจของภาคเหนือ

1

ข้อมูล GDP และ GRP Chain volume Measures (Reference Year 2002) เผยแพร่ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ www.nesdb.go.th

2

ข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เผยแพร่ในตารางสถิติของ สปท. RG_NR_047 : การสำรวจภาวะการทำงานของประชากรในภาคเหนือ (ปรับปรุงล่าสุด : 08 มี.ค. 2555) และ EC_RL_009_S4_NR : การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร (ชุดใหม่ ISIC Rev.4) ในภาคเหนือ (ปรับปรุงล่าสุด : 30 พ.ค. 2557) <http://www.bot.or.th/Thai/Statistics/EconomicAndFinancial/RealSector/Pages/Index.aspx#>

3

การเปรียบเทียบข้อมูล GDP ในระดับประเทศ ใช้ข้อมูลของ World Bank ได้แก่ GDP (Constant 2005 USD) ซึ่งไม่มีข้อมูลของเมียนมาร์ <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD> การจำแนก GDP ตามภาคเศรษฐกิจแบบ Aggregate Sector ใช้สัดส่วนร้อยละของมูลค่าเพิ่มต่อ GDP ได้แก่ Agriculture, Value Added (% of GDP), Industry, Value Added (% of GDP), และ Services, Value Added (% of GDP)

4

ข้อมูลมูลค่าการนำเข้าส่งออกโดยผู้ประกอบการในภาคเหนือจากกรมศุลกากร

การคำนวณหาค่าระดับความชำนาญโดยวิธี Location Quotient (LQ)

$$LQ_{I,NR,TH} = \frac{(e_{I,NR} / e_{NR})}{(E_{I,TH} / E_{TH})}$$

โดยที่

$e_{I,NR}$ = รายได้หรือผลผลิตทางเศรษฐกิจที่สนใจในสาขาการผลิต I ของภาคเหนือ

$E_{I,TH}$ = รายได้หรือผลผลิตทางเศรษฐกิจที่สนใจในสาขาการผลิต I ของประเทศไทย

e_{NR} = รายได้หรือผลผลิตทางเศรษฐกิจที่สนใจในทุกสาขาการผลิตของภาคเหนือ

E_{TH} = รายได้หรือผลผลิตทางเศรษฐกิจที่สนใจในทุกสาขาการผลิตของประเทศไทย

การแปลผล

$LQ > 1$ ท้องถิ่นชำนาญกว่า หรือน่าจะเป็นสาขาการผลิตเพื่อส่งออก หรือสาขาการผลิตฐาน (หา Non-basic sector ได้จากการเทียบบัญชีไตรยางค์กับยอดรวม หรือ $[1 / LQ_i] X_i$)

$LQ < 1$ ภาพใหญ่ชำนาญกว่า (ท้องถิ่นเป็น non basic sector ให้บริการเฉพาะในพื้นที่ หรือพึ่งพาการนำเข้า)

$LQ = 1$ ระดับเดียวกัน

การคำนวณหาค่าระดับความชำนาญโดยวิธี Shift-Share

Economic Growth Component (Share) = $(E_{T2} - E_{T1}) / E_{T1}$

Compositional Mix Growth (P-Shift) = $(E_{I2} / E_{I1}) - (E_{T2} / E_{T1})$

Competitive Position Growth (D-Shift) = $(e_{I2} / e_{I1}) - (E_{I2} / E_{I1})$

โดยที่

e_{I1}	=	ผลผลิตทางเศรษฐกิจสาขา I ของท้องถิ่น ในช่วงต้นของเวลา
e_{I2}	=	ผลผลิตทางเศรษฐกิจสาขา I ของท้องถิ่น ในช่วงปลายของเวลา
E_{I1}	=	ผลผลิตทางเศรษฐกิจสาขา I ของประเทศไทย ในช่วงต้นของเวลา
E_{I2}	=	ผลผลิตทางเศรษฐกิจสาขา I ของประเทศไทย ในช่วงปลายของเวลา
E_{T1}	=	ผลผลิตทางเศรษฐกิจรวม ของประเทศไทย ในช่วงต้นของเวลา
E_{T2}	=	ผลผลิตทางเศรษฐกิจรวม ของประเทศไทย ในช่วงปลายของเวลา

การแปลผล

Economic Growth Component (Share) คือ หอ้ตราการเติบโตของสาขาการผลิตต่อการเติบโตโดยรวมของผลผลิตทางเศรษฐกิจของประเทศ (Aggregate National Growth Rate)

Compositional Mix Growth (Proportionality Shift หรือ P-Shift) เกิดจากสาขาการผลิตที่สนใจ “เติบโต” เร็วกว่าภาพรวม
 เป็น + สาขาการผลิตที่พิจารณากำลังมีการขยายตัวในระดับประเทศ
 เป็น - สาขานั้นกำลังเสื่อมหรือลดความสำคัญลงเมื่อพิจารณาในระดับประเทศ

Competitive Position Growth (Differential Shift หรือ D-Shift) เกิดจากสาขาการผลิตของท้องถิ่น “เติบโต” เร็วกว่าสาขาการผลิตเดียวกันของประเทศ
 เป็น + สาขาการผลิตที่พิจารณาของท้องถิ่นมีความสามารถในการแข่งขัน (competitiveness) สูงกว่าสาขาเดียวกันของประเทศ
 เป็น - สาขาการผลิตที่พิจารณาของท้องถิ่นมีความสามารถในการแข่งขันน้อยกว่าสาขาเดียวกันของประเทศ

—

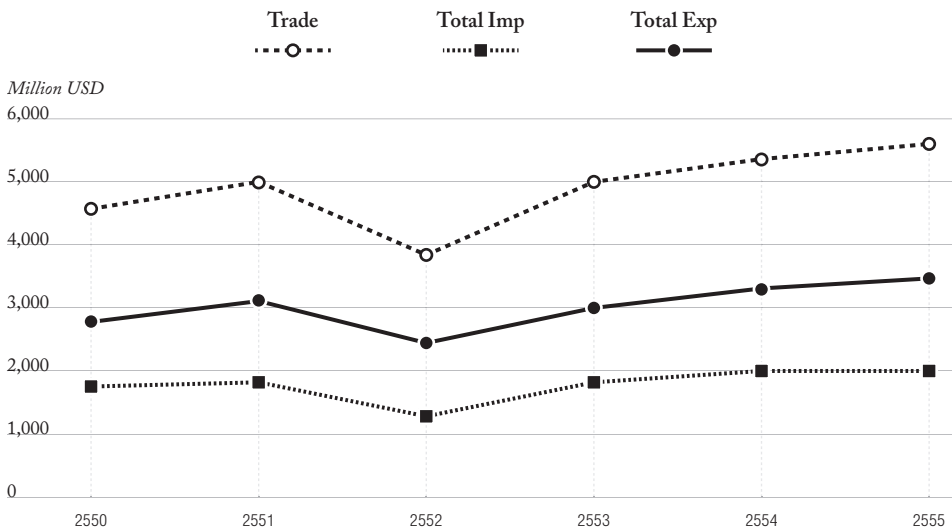
5.

ผลการศึกษา

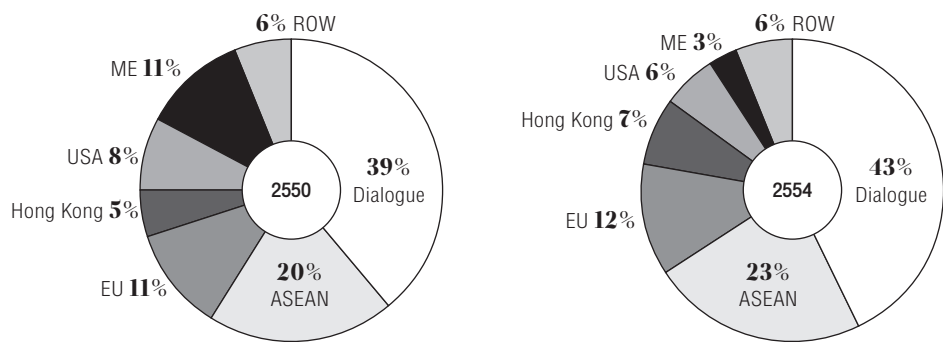
5.1 — พฤติกรรมการค้าของภาคเหนือ

พบว่าในระหว่างปีที่สนใจศึกษา การค้าของภาคเหนือขยายตัวขึ้น โดยมีมูลค่าการส่งออกสูงกว่าการนำเข้าอย่างต่อเนื่อง โดยมีการขยายตัวของการค้ากับประเทศที่มีการรวมตัวทางเศรษฐกิจตาม AEC ได้แก่ กลุ่มสมาชิกอาเซียนและประเทศคู่เจรจาเดิม แต่หดตัวลงในตลาดสหรัฐ และตะวันออกกลาง ในขณะที่สัดส่วนการค้ากับส่วนอื่นของโลกคงตัว ทั้งนี้ ในปี 2555 เมื่อพิจารณาดุลการค้าภาคเหนือกับประเทศสมาชิกอาเซียน พบว่าภาคเหนือได้ดุลกับทุกประเทศโดยเกินดุลสูงสุดในการค้ากับเมียนมาร์ แต่เมื่อพิจารณาการค้าของภาคเหนือกับประเทศคู่เจรจาทั้ง 6 พบว่าภาคเหนือขาดดุลการค้ากับ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และอินเดีย แต่เกินดุลการค้ากับจีน ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์

แผนภาพที่ 1 — การค้าของภาคเหนือในโลก

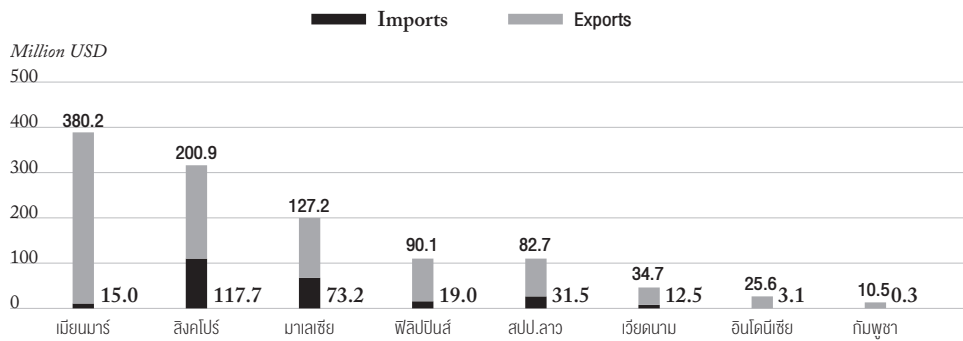

แผนภาพที่ 2 — สัดส่วนการค้าของภาคเหนือกับประเทศและกลุ่มต่างๆ

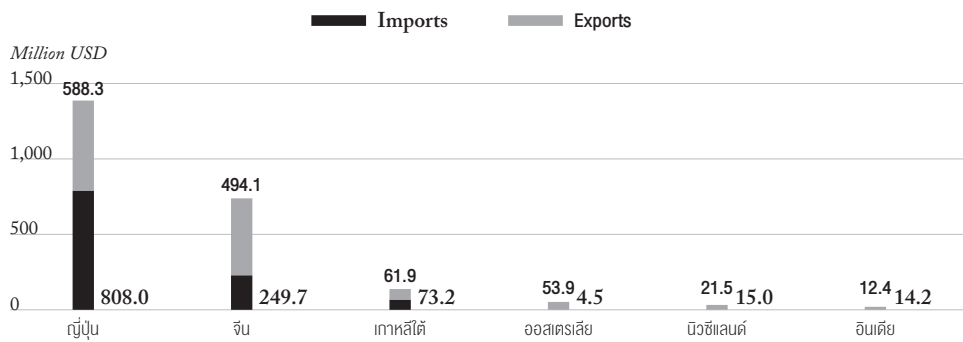

หมายเหตุ : Dialogue – ประเทศคู่เจรจา ในที่นี้หมายถึงเฉพาะประเทศในกลุ่ม ASEAN Plus เดิมซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่ม RCEP ด้วย 6 ประเทศ ได้แก่ จีน (CN) ญี่ปุ่น (JP) เกาหลีใต้ (KR) อินเดีย (IN) ออสเตรเลีย (AU) และ นิวซีแลนด์ (NZ)
ROW – The Rest of the World ได้แก่ ประเทศอื่นๆ ที่เหลือในโลกซึ่งไม่ได้ระบุไว้หรือไม่ได้เป็นสมาชิกในกลุ่มประเทศที่ได้ระบุไว้

แผนภาพที่ 3 — การค้าของภาคเหนือกับกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ในปี พ.ศ. 2555

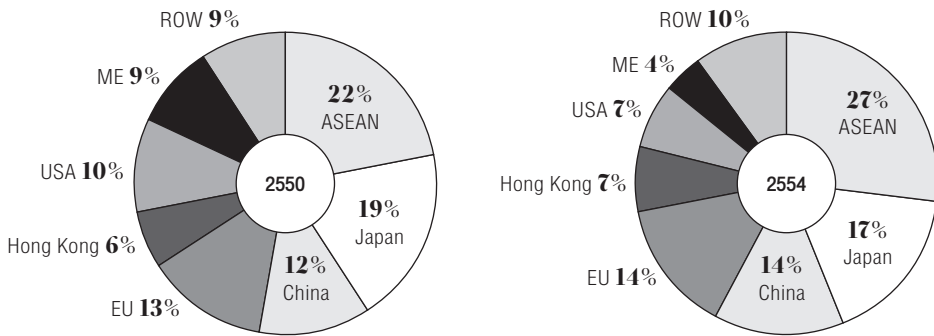

แผนภาพที่ 4 — การค้าของภาคเหนือกับกลุ่ม ASEAN Related ในปี พ.ศ. 2555

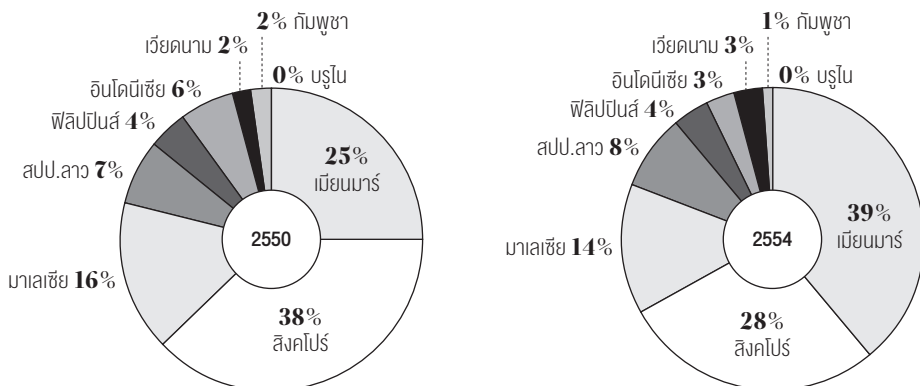

- 1 — **ด้านการส่งออก** ในปี 2554 ภาคเหนือส่งออกไปยังกลุ่มประเทศอาเซียน จีน EU และฮ่องกง ในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น และส่งออกไปยังญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และกลุ่มตะวันออกกลางในสัดส่วนที่ลดลง ประเทศสมาชิกอาเซียนที่ภาคเหนือส่งออกสินค้ามูลค่าสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ เมียนมาร์ สิงคโปร์ มาเลเซีย ลาว และฟิลิปปินส์ ตามลำดับ โดย 4 อันดับแรกไม่เปลี่ยนแปลงจากปี 2550 แต่มูลค่าการส่งออกไปยังอินโดนีเซียลดลงจนเหลือเพียงประมาณร้อยละ 61 ของมูลค่าส่งออกในปี 2550 ในขณะที่มูลค่าการส่งออกไปยังฟิลิปปินส์เพิ่มขึ้น

แผนภาพที่ 5 — สัดส่วนการส่งออกของภาคเหนือแยกประเทศสำคัญ

แผนภาพที่ 6 — สัดส่วนการส่งออกของภาคเหนือไปยังอาเซียนแยกประเทศสมาชิก

อุตสาหกรรมในภาคเหนือที่มีมูลค่าการส่งออกสูงสุด 7 ลำดับแรก (ไม่รวมหมวด other products) มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 62 ของยอดการส่งออกทั้งหมดของภาคเหนือในปี ที่กล่าว ได้แก่ 1) เครื่องจักร ชิ้นส่วนและอุปกรณ์ 2) คอมพิวเตอร์ ชิ้นส่วน อุปกรณ์และ เครื่องมือด้านโทรคมนาคม 3) Optical appliance and instruments 4) อัญมณี และ เครื่องประดับ 5) เครื่องใช้ไฟฟ้า และชิ้นส่วน 6) อาหาร และ 7) สิ่งทอและเส้นใย สำหรับการ ส่งออกส่งไปยังกลุ่มประเทศอาเซียน สินค้าส่งออกหลักส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเดียวกับ 7 หมวดแรกที่กล่าวยกเว้นหมวด สิ่งทอฯ และหมวด อัญมณีฯ โดย 5 อันดับแรก เรียงตามมูลค่าการส่งออกสูงสุด ได้แก่ หมวดคอมพิวเตอร์ ชิ้นส่วน อุปกรณ์ เครื่องมือ โทรคมนาคม หมวดอาหาร หมวดเครื่องจักรชิ้นส่วนและอุปกรณ์ หมวดเครื่องใช้ไฟฟ้า และชิ้นส่วน และหมวดรถยนต์นั่งส่วนบุคคล (Passenger car)

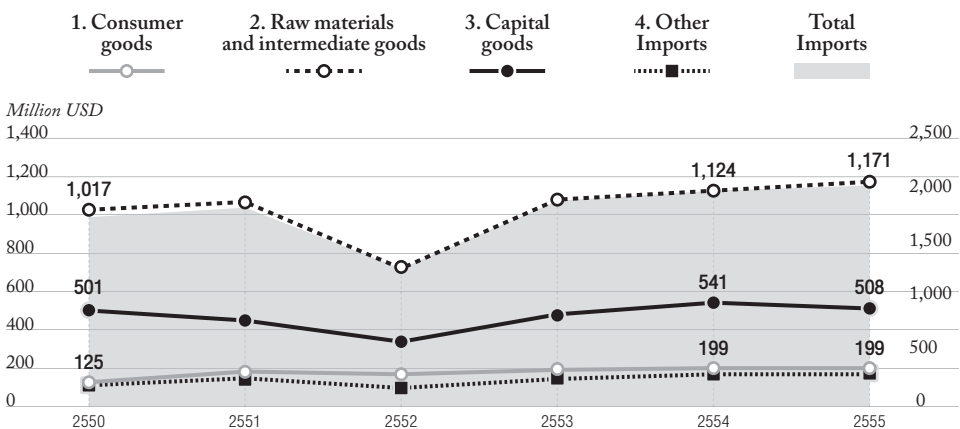
ตารางที่ 1 — สินค้าส่งออกที่มีมูลค่าสูง 5 อันดับแรกที่ภาคเหนือส่งไปยังประเทศสมาชิกอาเซียน ปี 2554

ประเทศ	อันดับ 1	อันดับ 2	อันดับ 3	อันดับ 4	อันดับ 5
เมียนมาร์	อาหาร	ยางล้อ และยางใบ	เครื่องใช้ไฟฟ้า และชิ้นส่วน	เคมีภัณฑ์	เครื่องดื่ม
สิงคโปร์	คอมพิวเตอร์ ชิ้นส่วน อุปกรณ์ เครื่องมือ โทรคมนาคม	Other products	Measuring, checking and precision instruments	เครื่องจักร ชิ้นส่วน อุปกรณ์	เครื่องใช้ไฟฟ้า และชิ้นส่วน
มาเลเซีย	Other products	คอมพิวเตอร์ฯ	Optical appliance and instruments	เครื่องจักร ชิ้นส่วน อุปกรณ์	อาหาร
สปป. ลาว	Passenger car	เครื่องจักร ชิ้นส่วน อุปกรณ์	ซีเมนต์	Other dairy products	Petroleum products
ฟิลิปปินส์	Other dairy products	คอมพิวเตอร์ฯ	ใยสาบ	Plastic materials	Optical appliance and instruments
อินโดนีเซีย	Plastic materials	Optical appliance and instruments	ใยสาบ	Pulp	อาหาร
เวียดนาม	Plastic materials	อาหารสัตว์	ผลไม้	Maize and maize products	Optical appliance and instruments
กัมพูชา	Passenger car	Vans & buses (ขงผู้โดยสาร)	Other dairy products	เครื่องจักร ชิ้นส่วน อุปกรณ์	ใยสาบ
บรูไน	อาหาร	Furniture and parts	ผลไม้	คอมพิวเตอร์ ชิ้นส่วน อุปกรณ์ เครื่องมือ โทรคมนาคม	Nails, screws, nuts, bolts, rivets and the like

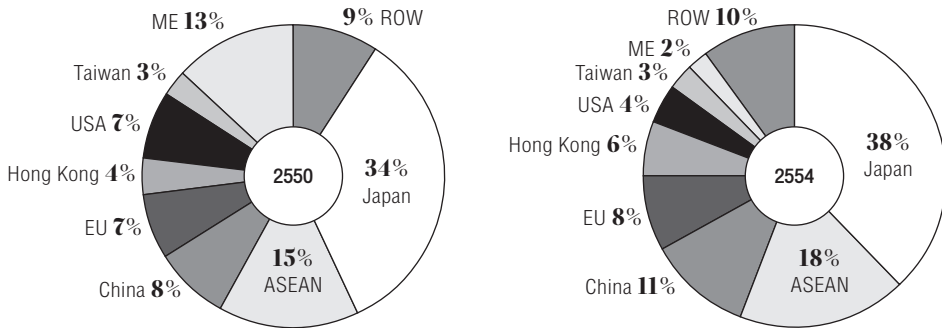
2 — **ด้านการนำเข้า** ในปี 2554 ภาคเหนือนำเข้าจากกลุ่มประเทศอาเซียนและประเทศคู่เจรจาอีก 6 ประเทศในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 61 เป็นร้อยละ 72 โดยเพิ่มในกลุ่มอาเซียน (จากร้อยละ 15 เป็นร้อยละ 18) ญี่ปุ่น จีน EU และฮ่องกง ขณะที่นำเข้าจากภายนอกกลุ่มจากสหรัฐอเมริกาและกลุ่มตะวันออกกลางในสัดส่วนลดลง

สินค้านำเข้าหลักของภาคเหนือมากกว่าร้อยละ 80 เป็นสินค้าหมวดวัตถุดิบและสินค้าชั้นกลาง รองลงมาคือ หมวดสินค้าทุน อย่างไรก็ตามสัดส่วนการนำเข้ารวมของสินค้าทั้ง 2 หมวดที่กล่าวลดลงจากปี 2550 โดยนำเข้าสินค้าประเภทวัตถุดิบและสินค้าชั้นกลางมากที่สุดจากญี่ปุ่น สิงคโปร์ ฮ่องกง จีน สหรัฐอเมริกา เกาหลีใต้ มาเลเซีย เยอรมนี และ ไต้หวัน ประเภทที่นำเข้ามากที่สุด ได้แก่ ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า (ร้อยละ 22 ของมูลค่านำเข้ารวมปี 2554 และร้อยละ 41 ของมูลค่าการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าชั้นกลาง) การนำเข้าวัตถุดิบฯ มูลค่ารวมสูงส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า แก้ว โลหะ พลาสติก และเคมี จากญี่ปุ่น ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า และพลาสติกจากสิงคโปร์ รวมถึงชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า จากจีน เกาหลีใต้ มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ เป็นต้น สำหรับสินค้าทุนส่วนใหญ่นำเข้าจากญี่ปุ่น จีน เยอรมัน ฮ่องกง สิงคโปร์ มาเลเซีย ไต้หวัน และสหรัฐอเมริกา เป็นสำคัญ ประเภทที่มีการนำเข้ามากที่สุด ได้แก่ เครื่องจักรและชิ้นส่วนอื่นๆ (ร้อยละ 10 ของมูลค่านำเข้ารวมปี 2554 และร้อยละ 38 ของมูลค่าการนำเข้าสินค้าทุนรวมปี 2554) ทั้งนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่าภาคเหนือมีการนำเข้าจากฟิลิปปินส์และเวียดนาม ในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นและส่วนใหญ่อยู่ในหมวดวัตถุดิบและสินค้าชั้นกลาง

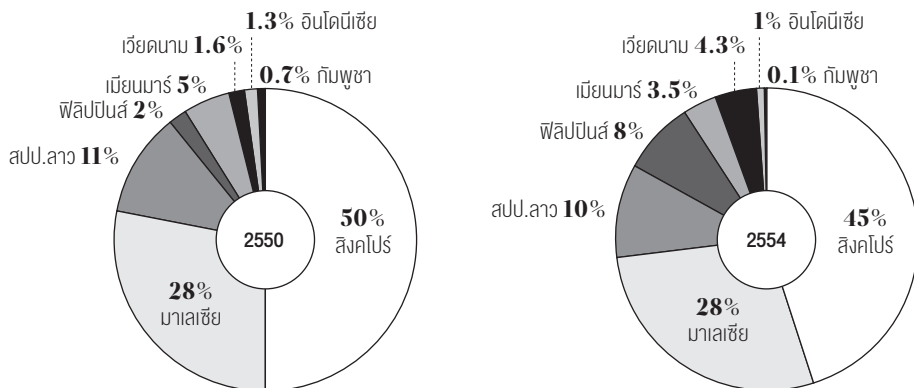
แผนภาพที่ 7 — มูลค่าการนำเข้าสินค้าของภาคเหนือแยกประเภท

แผนภาพที่ 8 — สัดส่วนการนำเข้าของภาคเหนือแยกรายประเทศสำคัญ

แผนภาพที่ 9 — สัดส่วนการนำเข้าของภาคเหนือจากประเทศสมาชิกอาเซียน

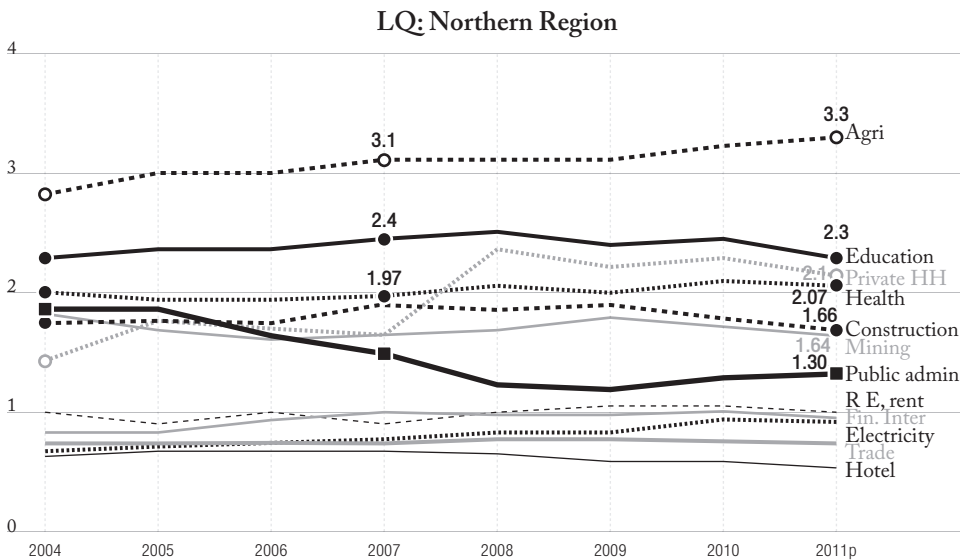

5.2 — การวิเคราะห์ความชำนาญในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาคเหนือ (RELATIVE SPECIALIZATION) ศักยภาพการเติบโต และผลกระทบที่อาจมีต่อแรงงานในภาคเหนือ

ผลการศึกษาจากการใช้ข้อมูลด้านรายได้ของสาขาการผลิต 16 หมวดในการวิเคราะห์ LQ แสดงมุมมองที่น่าสนใจว่า สาขาการผลิตเพื่อส่งออกซึ่งเป็นสาขาการผลิตฐาน (Basic income sector) ของภาคเหนือซึ่งมี LQ มากกว่า 1 หรือจัดว่ามีความชำนาญมากกว่าระดับประเทศ ได้แก่ สาขาการเกษตร สาขาการศึกษา สาขาลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล

สาขาบริการสุขภาพ สาขาการก่อสร้าง สาขาเหมืองแร่ และสาขาการบริหารราชการ⁵ แต่เมื่อพิจารณาโดยใช้ Aggregate Sector พบว่า กิจกรรมเศรษฐกิจที่ภาคเหนือ มีความชำนาญมากกว่าระดับประเทศ คือ ภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมเศรษฐกิจ ที่ภาคเหนือมีความชำนาญมากกว่าภาคอื่นๆ ทั้งหมดยกเว้นภาคใต้ ในขณะที่เดียวกัน เมื่อเปรียบเทียบกับในระดับประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน ไทยมีระดับความชำนาญ ในภาคเกษตรกรรมมากกว่าสิงคโปร์ มาเลเซีย และบรูไน

แผนภาพที่ 10 — Location Quotients ของภาคเหนือระหว่างปี 2550 - 2554

5

nsrณของสหรัฐฯ Bureau of Labor Statistics ได้สร้างเครื่องมือการคำนวณ LQ ระดับภูมิภาคให้สามารถใช้งานได้ทางเว็บไซต์ แต่คำแนะนำในการพิจารณาศักยภาพของสาขาเศรษฐกิจหรือกลุ่มอุตสาหกรรมจะไม่นำผลของสาขาการบริหารราชการมาพิจารณาเนื่องจากข้อมูลเป็นกิจกรรมเศรษฐกิจที่มาจากภาคเอกชนเท่านั้น <http://www.bls.gov/help/def/lq.htm>

2014, JUL.-DEC.

ตารางที่ 2 — ความชำนาญในกิจกรรมเศรษฐกิจของภาคเหนือในปี 2554 พิจารณาแบบ Aggregate Sector เปรียบเทียบกับแต่ละภูมิภาคของประเทศ

เปรียบเทียบกับภาคเหนือ กับภาคอื่นๆ ของไทย	ภาคเกษตร	ภาคอุตสาหกรรม	ภาคบริการ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	เหนือชำนาญกว่า	เหนือชำนาญกว่า	-
ภาคใต้	-	เหนือชำนาญกว่า	-
ภาคตะวันออก	เหนือชำนาญกว่า	-	เหนือชำนาญกว่า
ภาคตะวันตก	เหนือชำนาญกว่า	-	เหนือชำนาญกว่า

ตารางที่ 3 — สรุปความชำนาญในกิจกรรมเศรษฐกิจพิจารณาแบบ Aggregate Sector ของประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นในปี 2554

เปรียบเทียบกับประเทศไทย กับประเทศอื่นในอาเซียน	ภาคเกษตร	ภาคอุตสาหกรรม	ภาคบริการ
สิงคโปร์	ไทยชำนาญกว่า	ไทยชำนาญกว่า	-
อินโดนีเซีย	-	-	ไทยชำนาญกว่า
มาเลเซีย	ไทยชำนาญกว่า	ไทยชำนาญกว่า	-
ฟิลิปปินส์	-	ไทยชำนาญกว่า	-
บรูไน	ไทยชำนาญกว่า	-	ไทยชำนาญกว่า
กัมพูชา	-	ไทยชำนาญกว่า	ไทยชำนาญกว่า
สปป.ลาว	-	ไทยชำนาญกว่า	ไทยชำนาญกว่า
เวียดนาม	-	ไทยชำนาญกว่า	ไทยชำนาญกว่า

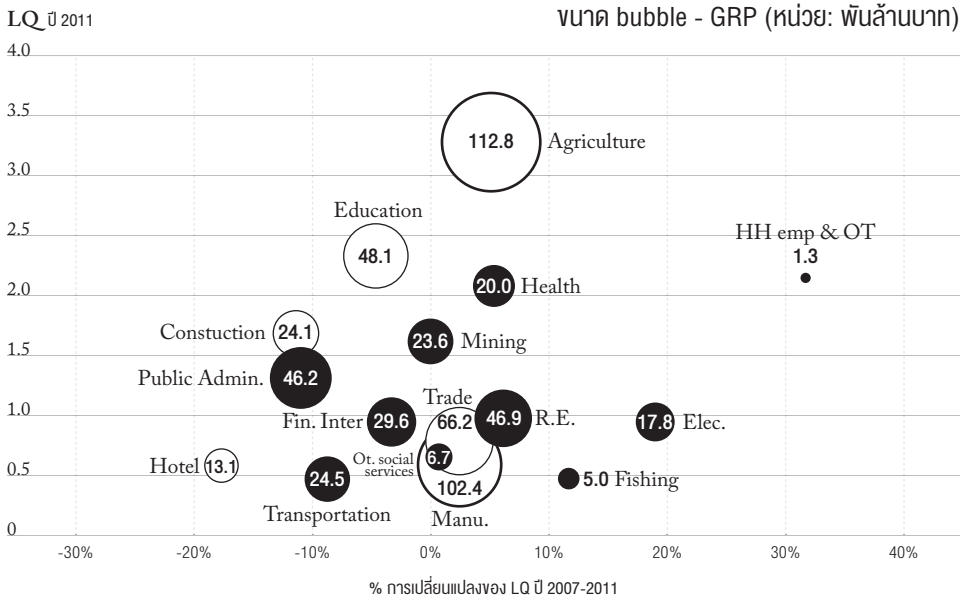
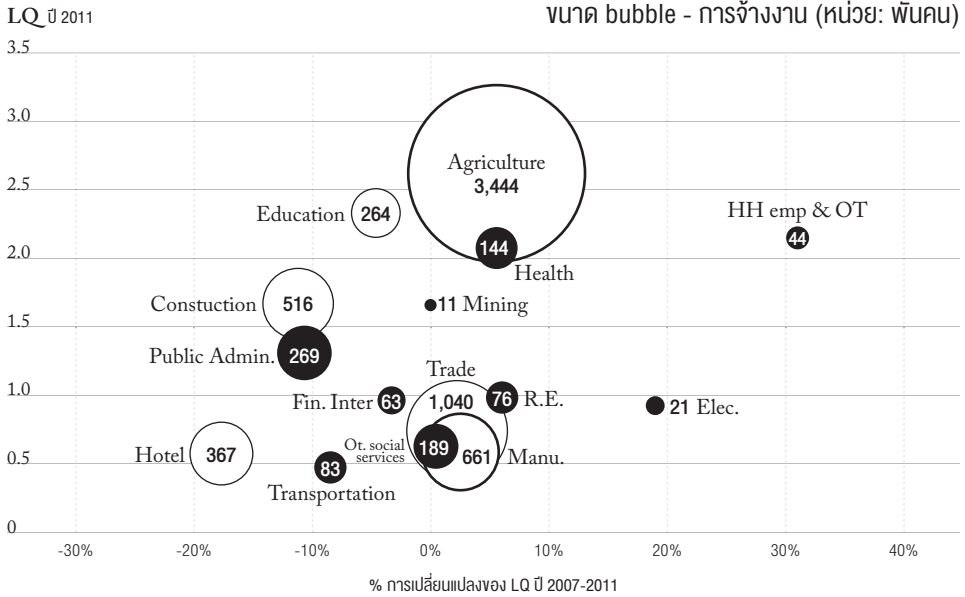
เมื่อนำ LQ ทั้ง 16 หมวดของภาคเหนือมาพิจารณาร่วมกับขนาดเศรษฐกิจและการจ้างงาน โดยให้ความสนใจกลุ่มที่จัดเป็น basic income หรือฐานการผลิตเพื่อหารายได้เข้าสู่ท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ตามแนวคิดเรื่อง Economic base พบว่า **สาขาเกษตรกรรม ป่าไม้ และประมง เป็นกิจกรรมเศรษฐกิจที่ภาคเหนือมีความชำนาญสูงที่สุด**เมื่อเทียบกับประเทศในปี 2554 และมีระดับความชำนาญเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นภาคที่มีการจ้างงานสูงสุดตามข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติอีกด้วย คือประมาณ 3.4 ล้านคน หรือร้อยละ 47.7 ของการจ้างงานรวมภาคเหนือซึ่งมีประมาณ 7.2 ล้านคน แต่หากพิจารณาในแง่มูลค่าเพิ่มในระบบเศรษฐกิจภาคเหนือ กลับมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 20 ของ GRP ภาคเหนือ หรือประมาณ 117,856 ล้านบาท การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาประสิทธิภาพและสามารถใช้ศักยภาพของความชำนาญที่มีให้มากขึ้นจะช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ อันจะส่งผลต่อการเติบโตของรายได้ในภาคเกษตร และเอื้อให้แรงงานในสาขาเกษตรกรรมฯ มีฐานะและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

สาขาการศึกษา เป็นกิจกรรมเศรษฐกิจที่ภาคเหนือมีความชำนาญรองลงมาจากสาขาเกษตร ตามข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติมีการจ้างงานในภาคการศึกษาเพียงร้อยละ 3.7 จากการจ้างงานรวมภาคเหนือ หรือประมาณ 264,180 คน และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในระบบเศรษฐกิจภาคเหนือในสัดส่วนร้อยละ 8.2 ของ GRP ภาคเหนือ หรือประมาณ 48,104 ล้านบาท แม้ในปี 2554 LO ของสาขาการศึกษายังคงสูงกว่าประเทศ แต่มีแนวโน้มลดลง สมควรที่ภาครัฐจะให้การสนับสนุนเพื่อให้รักษาคักยภาพที่มี และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นกิจกรรมการให้บริการที่ได้รับการประเมินว่ามีอนาคตมีศักยภาพมากเพียงพอที่จะแข่งขันได้ในตลาดอาเซียน โดยเฉพาะในกลุ่ม CLMV (*ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2556*) อีกทั้งภาคเหนือมีสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก มีสภาพแวดล้อมโดยรวมที่เอื้อต่อธุรกิจ และมีค่าใช้จ่ายในระดับที่พอยอมรับได้

สาขาลูกจ้างในครัวเรือน เป็นกิจกรรมเศรษฐกิจที่ภาคเหนือมีความชำนาญสูงกว่าประเทศ เป็นลำดับที่ 3 ในปี 2554 และ มี LO สูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับทุกภาคของประเทศ และมีอัตราการเพิ่มขึ้นสูงที่สุดใน 16 กิจกรรมเศรษฐกิจคือเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 31.1 โดยมีการจ้างงานในสาขาลูกจ้างในครัวเรือนเพียงประมาณ 43,880 คน หรือ ร้อยละ 0.6 จากการจ้างงานรวมภาคเหนือ และสร้างมูลค่าเพิ่มประมาณ 1,269 ล้านบาทหรือ ร้อยละ 0.2 ของ GRP ภาคเหนือ อย่างไรก็ตาม สาขาลูกจ้างในครัวเรือนมีความน่าสนใจ เนื่องจากแสดงถึงศักยภาพของภาคบริการที่มีต่อท้องถิ่น

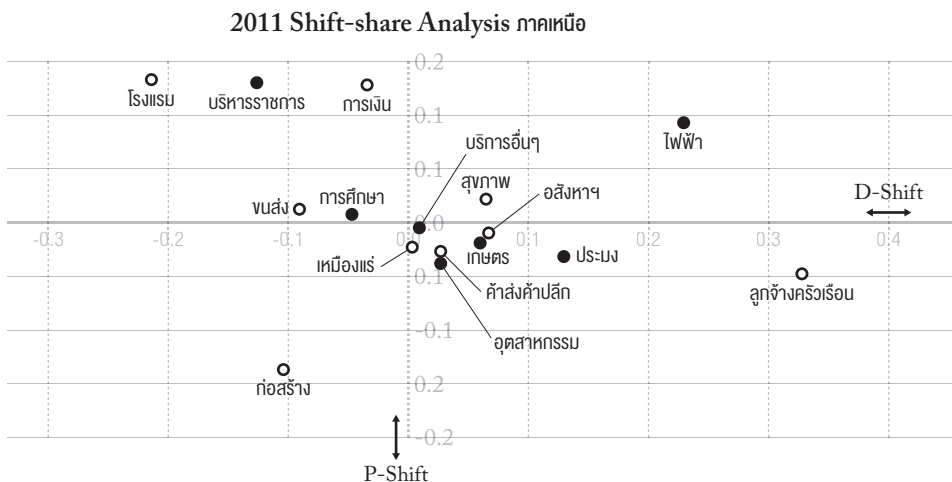
สาขาบริการสุขภาพ เป็นกิจกรรมเศรษฐกิจที่ภาคเหนือมีความชำนาญสูงกว่าประเทศ เป็นลำดับที่ 4 และ มี LO สูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับทุกภาคของประเทศเช่นกัน มีการจ้างงานประมาณ 144,040 คน หรือร้อยละ 2.0 จากการจ้างงานรวมภาคเหนือ และสร้างมูลค่าเพิ่มประมาณ 19,982 ล้านบาท หรือร้อยละ 3.4 ของ GRP ภาคเหนือ สาขาบริการสุขภาพ เป็นสาขาที่ได้รับการประเมินว่ามีศักยภาพสูง (*สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554*) และได้รับการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มจังหวัดในภาคเหนือ (*สำนักงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1, มปป.*) ที่อ้างอิงนโยบายของรัฐบาลที่มีแผนผลักดันประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ หรือ Medical Hub ตามแผนในบริการ 4 สาขา ได้แก่ บริการทางการแพทย์ สปา แพทย์แผนไทย และสมุนไพรไทย โดยมีเป้าหมายหลักต้องการนารายได้เข้าสู่ประเทศไทย และก่อให้เกิดการพัฒนาด้านบริการสุขภาพในประเทศ

แผนภาพที่ 11 — LQ รายกิจกรรมเศรษฐกิจของภาคเหนือในปี 2554 เปรียบเทียบกับปี 2550 โดยพิจารณาร่วมกับขนาดการจ้างงานในแต่ละภาคเศรษฐกิจ

เมื่อนำรายได้ของสาขาการผลิตทั้ง 16 หมวดมาวิเคราะห์โดยวิธี Shift-share พบว่า **สาขาการผลิตที่ภาคเหนือมีศักยภาพในการพัฒนาสูงสุด ได้แก่ สาขาการบริการ ด้านสุขภาพและสังคม และสาขาการไฟฟ้า แก๊ส และการประปา** เนื่องจากเป็นสาขาที่ภาคเหนือมีความสามารถในการแข่งขันสูงกว่าประเทศและมีการขยายตัวเมื่อพิจารณาในระดับประเทศ (ทั้ง P-Shift และ D-Shift เป็น บวก - Winner) ในขณะที่สาขาบริการ ด้านอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่าและบริการทางธุรกิจ สาขาเกษตรกรรม การล่าสัตว์ และการป่าไม้ สาขาการประมง สาขาการขนส่ง การขายปลีก สาขาอุตสาหกรรม จัดเป็นสาขาการผลิตที่ภาคเหนือมีศักยภาพในการพัฒนาเนื่องจากภาคเหนือมีความสามารถในการแข่งขันสูงกว่าประเทศแต่เป็นสาขาที่มีการหดตัวลงเมื่อพิจารณาในระดับประเทศ (P-Shift เป็น ลบ แต่ D-Shift เป็น บวก - Mix Winner) สำหรับสาขาการผลิตที่ภาคเหนือควรเร่งพัฒนา ได้แก่ สาขาตัวกลางทางการเงิน สาขาการบริหารราชการ สาขารองแรมและภัตตาคาร สาขาการศึกษา และสาขาการขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และการคมนาคม เนื่องจากเป็นสาขาที่มีการขยายตัวเมื่อพิจารณาในระดับประเทศ แต่เป็นสาขาที่ภาคเหนือมีความสามารถในการแข่งขันด้อยกว่าประเทศ (P-Shift เป็น บวก แต่ D-Shift เป็น ลบ - Mix Loser) อย่างไรก็ตามก็ดีสาขาการผลิตที่ภาคเหนือควรให้ความสนใจ ได้แก่ สาขาการก่อสร้าง เนื่องจากเป็นสาขาที่มีการหดตัวเมื่อพิจารณาในระดับประเทศ และเป็นสาขาที่ภาคเหนือมีความสามารถในการแข่งขันด้อยกว่าประเทศ (ทั้ง P-Shift และ D-Shift เป็น ลบ - Loser)

แผนภาพที่ 12 — ความสัมพันธ์ของ P-Shift และ D-Shift ของกิจกรรมเศรษฐกิจต่างๆ ของภาคเหนือเปรียบเทียบกับประเทศไทย

5.3 — บทสรุปและข้อเสนอแนะแนวทางการกำหนดนโยบายและการปรับตัว รับผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจของภาคเหนือเมื่อเปรียบเทียบกับระดับ ประเทศและกับตลาดอาเซียน

ผลการศึกษาพบว่า การค้าของภาคเหนือมีขนาดที่เพิ่มขึ้นในระหว่างปีที่พิจารณา สัดส่วนการค้าขยายตัวอย่างมีนัยสำคัญในการค้ากับกลุ่มอาเซียนและประเทศคู่เจรจาของอาเซียน จนมีขนาดประมาณ 2 ใน 3 ของการค้าทั้งหมดของภาคเหนือ แต่หดตัวในตลาดสหรัฐอเมริกาและตะวันออกกลาง และคงตัวกับส่วนอื่นของโลก เมื่อพิจารณาด้านการส่งออกพบว่า สัดส่วนการส่งออกไปยังอาเซียนเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 โดยเฉพาะการส่งออกไปยังกลุ่มประเทศ CLMV ที่ทวีความสำคัญต่อการส่งออกของภาคเหนือเพิ่มขึ้น ประเทศที่นำให้ความสนใจได้แก่ประเทศเมียนมาร์ซึ่งมีสัดส่วนสูงสุดในการส่งออกทั้งหมดของภาคเหนือ โดยเฉพาะสินค้าจากอุตสาหกรรมการผลิต กลุ่มอาหารและเครื่องดื่ม เช่นเดียวกับประเทศเวียดนามและลาวซึ่งมีการส่งออกที่เติบโตขึ้นเช่นกัน ด้านการนำเข้าของภาคเหนือ พบว่าสัดส่วนการนำเข้าจากอาเซียนเติบโตขึ้นเช่นเดียวกับในกลุ่มประเทศคู่เจรจา แต่ลดลงในส่วนอื่นของโลก โดยนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าขั้นกลางเป็นส่วนใหญ่ สินค้านำเข้ามากที่สุด ได้แก่ ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้าจากญี่ปุ่น สิงคโปร์ จีน เกาหลีใต้ มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ เป็นสำคัญ สอดรับกับข้อสันนิษฐานและข้อเท็จจริงที่ว่าภาคเหนือเป็นส่วนหนึ่งของสายการผลิตของกลุ่มประเทศคู่เจรจารองลงมาเป็นการนำเข้าสินค้าทุน แต่ก็พบว่ามี การนำเข้าสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภคในสัดส่วนที่สูงขึ้นด้วยเช่นกัน และเมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มสมาชิกอาเซียน พบว่าภาคเหนือนำเข้าจากฟิลิปปินส์และเวียดนามในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น สินค้านำเข้าจากฟิลิปปินส์และเวียดนาม ส่วนใหญ่เป็นหมวดวัตถุดิบและสินค้าขั้นกลางโดยเฉพาะชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า โลหะ และพลาสติก

ในการศึกษาเรื่องความสามารถในการแข่งขัน เพื่อรองรับโอกาสในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มุ่งศึกษาสถานะของภาคเหนือด้านความชำนาญและความสามารถในการแข่งขัน เพื่อประกอบข้อเสนอแนะในการวางนโยบายและแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของภาคให้สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสทั้งด้านรุกและด้านรับ โดยใช้ข้อมูลด้านรายได้ของสาขาการผลิตต่างๆ เพื่อวิเคราะห์ว่าสาขาการผลิตใดเป็นสาขาการผลิตฐานที่ก่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคเหนือด้วย Location Quotient พบว่าสำหรับ Aggregate level ภาคการเกษตร เป็นสาขาการผลิตเพื่อส่งออกหรือสาขาการผลิตฐานที่ภาคเหนือมีความชำนาญมากกว่าประเทศ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคตะวันตก นอกจากนี้ ภาคการเกษตร เป็นสาขา

การผลิตฐานที่ประเทศไทยมีความชำนาญมากกว่า มาเลเซีย สิงคโปร์ และบรูไน แสดงให้เห็นถึงโอกาสในการแข่งขันของสินค้าจากภาคการเกษตรในกลุ่มประเทศที่กล่าวอีกทั้งในมิติของการจ้างงาน สาขาเกษตรกรรมฯ เป็นสาขาที่มีการจ้างแรงงานสูงที่สุด การเติบโตหรือตกต่ำของสาขาเศรษฐกิจนี้จะส่งผลกระทบต่อคนในท้องถิ่น

การวิเคราะห์อัตราการเติบโตโดยเปรียบเทียบกับ การขยายตัวและความสามารถในการแข่งขัน ตามวิธี Shift-Share Analysis พบว่า บริการสุขภาพฯ ไฟฟ้าฯ และเกษตรกรรมฯ เป็นสาขาเศรษฐกิจฐานของภาคเหนือที่มีศักยภาพสูง มีโอกาสเติบโตมีความสามารถในการแข่งขันสูง ในขณะที่การขยายส่งขายปลีก อุตสาหกรรม และการศึกษา จัดได้ว่ามีความสามารถในการแข่งขันและโอกาส แต่ยังต้องการการพัฒนาศักยภาพให้ดีขึ้น และจากการศึกษาพบว่าด้านบริการ ไทยมีความชำนาญมากกว่า อินโดนีเซีย บรูไน กัมพูชา ลาว และเวียดนาม บทบาทภาครัฐควรเป็นไปในลักษณะของการส่งเสริมให้เกิดการต่อยอดหรือพัฒนาเพิ่มเติม อาจเป็นการให้สิทธิประโยชน์ที่สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยและพัฒนา (R&D) การสนับสนุนให้เกิดการสร้างหรือพัฒนามาตรฐานสินค้าและบริการเป็นที่ยอมรับของตลาด หรือได้มาตรฐานโลก การส่งเสริมให้ออกไปสู่สนามการค้าใหม่ๆ หรือการสร้างโอกาสทางการตลาดใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศเพื่อนบ้านเช่นกลุ่ม CLMV ที่อาจมีระดับการพัฒนาของอุตสาหกรรมด้านการแพทย์ สุขภาพ พลังงาน หรือเกษตรอุตสาหกรรมที่ยังไม่เท่าเทียมกับประเทศไทย แต่มีความนิยมในสินค้าจากประเทศไทยเป็นทุนเดิม หรือต่อยอดให้เติบโตควบคู่กับสาขาเศรษฐกิจอื่นที่เกี่ยวข้อง อาทิ สาขาโรงแรมและภัตตาคาร ในการให้บริการลูกค้าของสาขาบริการสุขภาพ การสร้างสินค้าเกษตรปลอดภัย ปลอดภัยสารพิษ ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก ที่เป็นมิตรกับสุขภาพ ตลอดจนสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในปัจจุบันในการเริ่มดำเนินการได้เลย

สำหรับกลุ่มที่อาจยังมีความสามารถในการแข่งขันไม่เพียงพอ เช่นสาขาบริการด้านอาหารมหรหัตถ์ฯ สาขาโรงแรมและภัตตาคารฯ บทบาทภาครัฐอาจเป็นไปในแนวทางสนับสนุนการสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยอาจต้องจำแนกตามลักษณะของปัญหาเพื่อให้การสนับสนุนเหมาะสมและเป็นประโยชน์ที่สุด อาทิ หากเป็นปัญหาด้านต้นทุนและราคา การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีในประเด็นที่เป็นประโยชน์แก่ธุรกิจอาจช่วยบรรเทาปัญหา หรือเพิ่มจุดแข็งให้ธุรกิจท้องถิ่นยิ่งขึ้น เช่นการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่ผู้ใช้ปัจจัยการผลิตหรือให้บริการจากท้องถิ่นเป็นหลัก อาจช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและเป็นการสร้างอุปสงค์เพิ่มเติมให้แก่ท้องถิ่นซึ่งจะเป็น Multiplier กับระบบเศรษฐกิจและรายได้ของท้องถิ่นอีกด้วย หรือกรณีนโยบายภาษีเพื่อสนับสนุนการค้นคว้าวิจัยและพัฒนา ซึ่งนอกจากลดค่าใช้จ่ายแล้ว ยังส่งเสริมให้เกิดการสร้าง

นวัตกรรมหรือปรับปรุงคุณภาพ ตลอดจนต้นทุนที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านการผลิตหรือตัวผลิตภัณฑ์เอง หากเป็นกรณีในตลาดปัจจุบันมีการแข่งขันสูงมาก หรือมีการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี ทำให้ตลาดหดตัวลง ภาครัฐอาจสนับสนุนการหาตลาดใหม่ที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ทดแทนกรณีสาขาที่เป็นการให้บริการ อาจเป็นนโยบายที่ช่วยสร้างจุดขายใหม่ การสร้าง event ที่เป็นระบบและมีแผนงานรองรับระยะปานกลางถึงระยะยาว เพื่อความต่อเนื่องในการดำเนินการประชาสัมพันธ์ การสร้างภาพลักษณ์และความรับรู้ของกลุ่มเป้าหมาย หากเป็นปัญหาอุปสรรคที่สืบเนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานอาทิระบบขนส่งสาธารณะและการคมนาคมไม่เพียงพอ เข้าถึงยาก หรือมีต้นทุนสูงในการเข้าถึงพื้นที่ ภาครัฐอาจต้องพิจารณาจัดสรรโครงการลงทุนที่ช่วยสร้างหรือเพิ่มประสิทธิภาพของ Connectivity ให้มีความสะดวก ในต้นทุนที่เหมาะสมเพียงพอที่จะสนับสนุนการดำเนินธุรกิจ

นอกจากนี้ การกำหนดนโยบายภาครัฐควรคำนึงถึงประเด็นพลวัตที่เกิดขึ้นเนื่องจากการเป็น AEC ซึ่งจะทวีความเข้มข้นยิ่งขึ้นหลังปี 2558 ประกอบการกำหนดแนวทางกลยุทธ์หรือจัดสรรงบประมาณด้วย การใช้ประโยชน์จากจุดแข็งด้านภูมิรัฐศาสตร์ของภาคเหนือในการเชื่อมโยงจุดขายกับประเทศเพื่อนบ้าน และจุดแข็งด้านความชำนาญของสาขาเศรษฐกิจ อาทิ สาขาบริการสุขภาพ ตลอดจนจุดแข็งด้านความเข้าใจในวัฒนธรรมที่มีความคล้ายคลึงกันของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือจุดแข็งด้านผลิตภัณฑ์อาหารและสินค้าอุปโภคบริโภคมาเชื่อมโยงในการวางตำแหน่งทางการตลาด จัดสร้างเป็นกลยุทธ์กำหนดแผนงานในระยะเวลาที่ยาวเพียงพอ มีความชัดเจน และสร้างคุณลักษณะที่เอื้อให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบายเพื่อให้ภาคเอกชนสามารถวางแผนงานและดำเนินการตามภาครัฐได้อย่างเต็มที่

อย่างไรก็ดี ในทุกการเปลี่ยนแปลงย่อมมีผู้ที่ได้รับผลกระทบทางลบ ภาครัฐควรพิจารณาให้ความช่วยเหลือในการเสริมศักยภาพกับกลุ่มดังกล่าว ตลอดจนผู้ด้อยโอกาสด้วย อาทิ ช่วยสร้างขีดความสามารถในการติดต่อสื่อสารด้วยภาษาอื่นนอกเหนือจากภาษาไทย เช่น การสนับสนุนงบประมาณหรือแผนงานให้เกิดการจัดการเรียนการสอนภาษาที่ 2 หรือ 3 ในชุมชนหมู่บ้านท้องถิ่นต่างๆ ผ่านองค์กรและหน่วยงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง หรือการให้ความรู้เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านเชิงสร้างสรรค์อย่างสม่ำเสมอ อาจช่วยปรับให้เกิดทัศนคติเชิงรุกในการพัฒนาธุรกิจ งานและอาชีพ หรือทัศนคติเชิงรับในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมในสังคมที่นับวันจะทวีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรมมากขึ้น มีการเคลื่อนย้ายแรงงานไปมาจากประเทศเพื่อนบ้านจนกลายเป็นสถานการณ์ปกติ อาจช่วยให้ผู้คนมองเห็นโอกาสในสร้างอาชีพหรือปรับตัวเพื่อการดำรงชีพได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Petri, Peter A., Plummer, Michael., & Zhai, Fan. (2010). **The Economics of the ASEAN Economic Community: Working Papers 13**. Brandeis University, East-West Center, OECD, the Johns Hopkins University, SAIS-Bologna, & China Investment Corporation. 17 April 2013. Retrieved from http://www.brandeis.edu/departments/economics/RePEc/brd/doc/Brandeis_WP13.pdf
- Plummer, Michael G., Cheong, David., & Hamanaka, Shintaro. (2010). **Methodology for impact assessment of free trade agreements**. Asian Development Bank. April 2013. Retrieved from <http://www.adb.org/sites/default/files/pub/2011/impact-assessment-fta.pdf>
- ภัควรทัย เลิศวิริยะนุกูล. (2551). **ผลกระทบของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนที่มีผลต่อการส่งออกและสวัสดิการของประเทศอาเซียน**. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ. 17 พฤษภาคม 2556. สืบค้นจาก <http://digi.library.tu.ac.th/thesis/ec/1006/01TITLE.pdf>
- วาทีณี ทองยี่น. (2551). **การศึกษาศักยภาพและประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจของสาขาการผลิตต่างๆ ของภาคเหนือตอนบนโดยการวิเคราะห์แบบชิฟท์แชร์**. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่. 22 เมษายน 2557. สืบค้นจาก http://library.cmu.ac.th/digital_collection/etheses/fulltext.php?id=19266&word=2551&check_field=YEAR&select_study=ECON&condition=2&search=9&philosophy=&master
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2556). **ปี 56 นักเรียนนักศึกษาเตรียมหลักสูตรอินเตอร์: จับตามหาวิทยาลัยขยายฐานนักศึกษาไปสู่ AEC**. กระแสทรรศน์: วันที่ 5 เมษายน 2556, ปีที่ 19, ฉบับที่ 2346.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **ทิศทางการพัฒนาภาคในระยะแผนพัฒนาฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - 2559: ส่วนที่ 2 ทิศทางการพัฒนาภาคและทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัด, บทที่ 1 ทิศทางการพัฒนาภาคเหนือ, 3.3.1 ศักยภาพและโอกาส (6) สภาพภูมิเศรษฐกิจ-สังคมเอื้อต่อการพัฒนาภาคธุรกิจบริการ**. 28 พฤษภาคม 2557. สืบค้นจาก <http://eris.nesdb.go.th/pdf/202000.pdf>
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1. (ม.ป.ป.). **แนวโน้มและโอกาสการเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub), แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 (พ.ศ. 2557 - 2560), หน้า 26**. 28 พฤษภาคม 2557. สืบค้นจาก <http://www.osmnorth-n1.moi.go.th/new/adminsk/filedetailweb/MjAxMzEyMDUwNTM2NTY=d.pdf>